

ВПЛИВ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

IMPACT OF CORRUPTION CRIMES ON THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Ховпун О.С., д.ю.н.,
професор кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Часова Т.О., к.ю.н., адвокат,
доцент кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Ковтун О.А., к.п.н., доцент,
проректор з міжнародних зв'язків та проєктної діяльності,
доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

У науковій статті досліджується питання функціонування антикорупційних органів та реалізація антикорупційної політики держави через такі антикорупційні органи як Національне антикорупційне бюро України, Бюро економічної безпеки. Розглядаються їх завдання, відповідно до положень законодавства. До основних повноважень вказаних органів відносять: оперативно-розшукова діяльність, досудове розслідування, взаємодія, міжнародна співпраця.

До міжнародних та національних документів, які пов'язані з боротьбою проти корупції слід віднести: Кримінальну конвенцію Ради Європи про боротьбу проти корупції від 27 січня 1999 року; Конвенцію ООН проти корупції 31 жовтня 2003 року; Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року; Угоду про створення групи держав по боротьбі з корупцією; Конвенцію ООН проти транс-національної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року; Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року; Закон України «Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 року; Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року; Закон України «Про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру»; Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 року.

Серед рекомендацій щодо зниження рівня корупції слід віднести: обрання незалежних керівників антикорупційних органів; електронне декларування; судова реформа; проведення закупівель за допомогою електронної системи Prozorro.

Окремо досліджується вплив кримінальних правопорушень у сфері корупції на економіку країни, в тому числі її обороноздатність.

У статті розглядаються наукові праці таких вчених як Вівчар О., Парфетій Л., Савченко А., Шведова Г., які досліджували питання корупційних явищ, питання боротьби з корупцією та участь антикорупційних органів в такій діяльності. Вченими запропоновано доцільні рекомендації щодо зменшення рівня корупції в Україні.

Ключові слова: корупція, економіка, загрози економічній безпеці, антикорупційні органи.

The scientific article examines the issue of the functioning of anti-corruption bodies and the implementation of the state's anti-corruption policy through such anti-corruption bodies as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Bureau of Economic Security. Their tasks are considered in accordance with the provisions of the law. The main powers of these bodies include: operative investigative activity, pre-trial investigation, interaction, international cooperation.

International and national documents related to the fight against corruption include: the Criminal Convention of the Council of Europe on the fight against corruption of January 27, 1999; the UN Convention against Corruption of October 31, 2003; The Civil Convention on Combating Corruption dated November 4, 1999; Agreement on the creation of a group of states to fight corruption; the UN Convention against Transnational Organized Crime of November 15, 2000; Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" dated October 14, 2014; Law of Ukraine "On the principles of anti-corruption policy in Ukraine (Anti-corruption strategy) for 2014–2017" dated October 14, 2014; Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" dated October 14, 2014; Law of Ukraine "On the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office"; Law of Ukraine "On the Bureau of Economic Security of Ukraine" dated January 28, 2021.

Recommendations for reducing the level of corruption include: election of independent heads of anti-corruption bodies; electronic declaration; judicial reform; procurement using the Prozorro electronic system.

The influence of criminal offenses in the field of corruption on the country's economy, including its defense capability, is separately investigated.

The article examines the scientific works of such scientists as O. Vivchar, L. Parfetyi, A. Savchenko, G. Shvedova, who investigated the issue of corruption phenomena, the issue of combating corruption, and the participation of anti-corruption bodies in such activities. Scientists have proposed appropriate recommendations for reducing the level of corruption in Ukraine.

Key words: corruption, economy, threats to economic security, anti-corruption bodies.

Постановка проблеми. Антикорупційна складова політики держави на сьогоднішній день займає максимально актуальне місце в категоріях формування європейського суспільства та адаптації його до норм міжнародного права. Законодавча політика держави направлена, в тому числі, на боротьбу з економічними загрозами в умовах збройної агресії. В свою чергу, антикорупційне законодавство зазнає систематичних змін з метою адаптації до умов сьогодення, тому вдосконалення нормативно-правового забезпечення питання боротьби з корупцією виходить на перший план. Створення та реформування антикорупційних органів має вирішити проблему вчинення корупційних діянь та їх виявлення, зважаючи на латентний характер таких правопорушень.

Метою статті є дослідження новостворених антикорупційних органів, правовий аналіз їх завдань та повноважень під час проведення досудового розслідування кримінального провадження; рекомендації щодо зниження рівня корупції; вплив корупційних злочинів на економічну безпеку держави; розглядаються національні та міжнародні нормативно-правові акти у боротьбі з корупцією; надання рекомендацій зниження рівня корупції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання розслідування корупційних злочинів, антикорупційної політики держави та забезпечення економічної безпеки держави приділялась увага багатьох науковців, зокрема: Бондар І., Вівчар О., Горник В., Кравченко В., Кравченко С., Парфетій Л., Савченко А., Шведова Г., та інші

науковці, проте залишається ряд невирішених проблем, які потребують додаткового вивчення та аналізу.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) за 2022 рік Україна має 33 бали з 100 можливих, враховуючи, що цей показник виріс на один бал порівняно з минулим роком. На теперішній час Україна посідає 116 місце з 180 країн. Слід врахувати, що за останні 10 років показник зріс на 8 балів, що говорить про зростання показника боротьби з корупцією [1]. Зазначений Індекс говорить про те, що Україна тримає курс на боротьбу з корупцією та діє відповідно до затвердженої Антикорупційної стратегії.

Серед основних рекомендацій Transparency International щодо зниження рівня корупції слід виділити наступні: 1. Обрання на посади незалежних і професійних керівників антикорупційних органів. Йдеться про Агентство з розшуку та менеджменту активів, Національне антикорупційне бюро та Національне агентство з питань запобігання корупції; 2. по можливості відкрити дані, якщо це не шкодить інтересам безпеки та оборони. Відновити подання електронних декларацій та їх перевірку НАЗК. Відновити подання звітів політичних партій. Відновити функціонал органів, який обмежили через війну, окрім очевидних і обгрунтованих винятків. 3. Провести реформу Конституційного суду України з урахуванням висновків, наданих Венеціанською комісією. Провести прозорий конкурс з відбору суддів КСУ. Оновити органи суддівського самоврядування для забезпечення нормального функціонування судових установ та запуску повноцінної судової реформи. 4. Використовувати електронну систему ProzoGo для закупівель у відновленні України після російського вторгнення. Забезпечити ефективний контроль та моніторинг закупівель [2].

Загрозами економічній безпеці України збройна агресія російської федерації та тимчасова окупація території України; карантинні заходи, запроваджені як в Україні, так і в усьому світі внаслідок поширення коронавірусної хвороби COVID-19. Водночас з вказаними загрозами на економічну безпеку України також здійснюють значний негативний вплив «хронічні», давно існуючі внутрішні проблеми, однією з яких є корупція [3, с. 192].

Серед пріоритетних заходів із подолання корупції виділяють активну детінізацію економіки, що передбачає виявлення та знешкодження економічного підґрунтя організованої злочинності в найбільш прибуткових стратегічних сферах (бюджетній, податковій, зовнішньо-економічній, кредитно-банківській); налагодження ефективного механізму повернення незаконно одержаних (виведених у тінь) коштів (активів) [4, с. 181].

Серед основних алгоритмів реалізації та формування механізмів протидії злочинності в сфері економічної безпеки виділяють наступні:

- розробка та прийняття системи захисту від проявів організованої злочинності та корупції;
- збереження системи державного контролю та відповідальності за діяльністю усіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності з питань, що зачіпають інтереси суспільства (сплата податків, зайнятість населення, підтримка науково- і технічного розвитку та ін.);
- створення сприятливих правових та економічних умов для внутрішнього інвестування легального підприємницького бізнесу;
- формування чіткого механізму контролю та відповідальності за ефективним використанням державних коштів та майна;
- розроблення та впровадження системи економічних засобів контролю за легалізацією коштів, здобутих злочинним шляхом;
- розроблення та запровадження економіко-правових механізмів правомірного реагування на порушення ринкових відносин, за відсутності яких використовуються кримінальні засоби розв'язання конфліктів та інші [5, с. 118].

Окремим напрямом реалізації заходів подолання та попередження корупції є розроблення методичних рекомендацій для державних службовців з питань розв'язання конфліктів інтересів, дотримання етичних норм у своїй діяльності, притягнення винних до відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, з інших питань, спрямованих на боротьбу з корупцією, а також складання переліку посад державних службовців, які працюють у сферах, де існує високий ризик прояву корупції, процедурних заходів, що запобігатимуть проявам корупції в процесі виконання ними службових обов'язків.

Ефективним механізмом запобігання корупції є боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом. Україною продовжується виконання рекомендацій FATF і MONEYVAL у вказаній сфері, що є важливою складовою боротьби з корупцією [6].

До міжнародних документів, які пов'язані з боротьбою проти корупції слід віднести: Кримінальну конвенцію Ради Європи про боротьбу проти корупції від 27 січня 1999 року; Конвенцію ООН проти корупції 31 жовтня 2003 року; Конвенцію Африканського союзу щодо запобігання і боротьби проти корупції; Протокол проти корупції Південноафриканського Союзу з розвитку; Міжамериканська Конвенція проти корупції від 29 березня 1996 року; Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року; Угоду про створення групи держав по боротьбі з корупцією; Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року.

До нормативно-правових актів національного законодавства, яке пов'язано у боротьбі з корупцією слід вказати наступні: Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року; Закон України «Про засади антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 року; Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року; Закон України «Про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру».

Міжнародні документи визначають такі основні функції у галузі боротьби проти корупції: розслідування і кримінальне переслідування; запобігання; освітня та просвітницька робота; координація; моніторинг; дослідження і аналіз. Цим функціям відповідають такі завдання: отримання і розгляд скарг; збирання даних, що стосуються корупції, їх аналіз та проведення розслідування; кримінальне переслідування; застосування адміністративних санкцій; проведення досліджень, аналізу та надання допомоги у галузі запобігання корупції; надання консультацій з питань етики; перевірка майнових декларацій; надання інформації, проведення освітніх та просвітницьких заходів; міжнародна співпраця тощо [7, с. 17].

Важливо, щоб міжнародні документи допомагали у формуванні національних нормативно-правових актів та могли б доповнити діючу Антикорупційну стратегію держави. Потрібно орієнтуватись на прозорість діяльності; налагодження ефективного взаємодії органів, підрозділів та суспільства; підвищення рівня обізнаності населення; підвищення ролі громадянина у формуванні негативної думки щодо вчинення корупційних діянь; отримання доступу до інформації.

Існують стратегічні підходи протидії корупції, перший направлений на боротьбу з зовнішніми проявами корупції і конкретними корупціонерами каральними засобами; другий – у систематичному усуненні причин корупції, але не передбачає значної уваги до зовнішніх проявів та діяльності корупціонерів; третій підхід передбачає «свідомо пасивність», що базується на твердженні про неефективність і безплідність активних дій, спрямованих на протидію корупції [8, с. 65, 67, 72].

В реалізації функцій держави у сфері протидії корупції активно підключаються антикорупційні органи та структури. Їх належне матеріально-технічне забезпечення

та рівень співробітників як професіоналів своєї справи значно впливає на розвиток антикорупційних органів в цілому.

Новостворений орган Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ) займається правопорушеннями, що посягають на функціонування економіки держави. Вразливість економічної безпеки України на пряму пов'язана з повномасштабним вторгненням на її територію, закриттям бізнесу, постійними повітряними тривогами та інше. В свою чергу, виникає більше можливостей вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки.

БЕБ має свою структуру, повноваження, організацію діяльності та завдання. Серед основних завдань слід виділити: 1) проведення оперативно-розшукової діяльності та досудове розслідування; 2) інформаційно-пошукова та аналітично-інформаційна робота; 3) інформаційна взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами судової влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями; 4) розшук осіб; 5) ведення звітності; 6) міжнародне співробітництво; 7) отримання від правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію; 8) приймає нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції Бюро економічної безпеки України [9].

До основних завдань та обов'язків Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ): 1) оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень; 2) досудове розслідування кримінальних правопорушень, 3) вживає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації; 4) взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків; 5) інформаційно-аналітична робота; 6) співпраця з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення; 7) звітність; 8) міжнародне співробітництво [10].

Завдання детективів НАБУ та БЕБ в певній мірі схожі та відображають процес притягнення особи до відповідальності за вчинення ряду правопорушень у сфері економіки. Співробітники БЕБ та НАБУ мають можливість проведення оперативно-розшукових заходів та досудового розслідування, здійснюють заходи щодо міжнародної співпраці та взаємодіють з іншими органами, підприємствами, установами та організаціями. Зазначені структури мають зберігати питання категорії справ, які розслідують. Слід зазначити, що вчинення корупційних злочинів впливає на рівень економічної безпеки держави лише в негативному плані, тому підвищує необхідність не тільки нормативно-правового регулювання питань протидії корупції, розроблення дієвих рекомендацій у цій сфері, але й реалізації за допомогою антикорупційних органів.

Висновки. До основних рекомендацій щодо зниження рівня корупції слід віднести: обрання на посади незалежних і професійних керівників антикорупційних органів; відновлення подання електронних декларацій та їх перевірка НАЗК; відновлення функціоналу органів, який обмежили через війну, окрім очевидних і обґрунтованих винятків; проведення реформи Конституційного суду України та органів суддівського самоврядування, використання електронної системи Prozofo для закупівель у відновленні України після російського вторгнення.

Заходами із подолання корупції є виявлення та знешкодження економічного підґрунтя організованої злочинності в найбільш прибуткових стратегічних сферах (бюджетній, податковій, зовнішньо-економічній, кредитно-банківській); налагодження ефективного механізму повернення незаконно одержаних (виведених у тінь) коштів (активів).

Протидія злочинності в сфері економічної безпеки передбачає: систему державного контролю та відповідальності суб'єктів господарювання; створення умов для інвестування в бізнес; розроблення механізмів контролю; розроблення та запровадження економіко-правових механізмів правомірного реагування на порушення ринкових відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
2. Україна покращила позиції у світовому рейтингу сприйняття корупції. URL: <https://suspline.media/370186-ukraina-pokrasila-poziciju-svitovomu-rejtingu-spriijnatta-korupcii-doslidzenna/>
3. Парфетій Л.А. Корупція як загроза економічній безпеці України. Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації. Харків, 2022. С. 192–196
4. Шведова Г.Л. Корупція як загроза економічній безпеці України. *Юридичний вісник*. 2019. 1 (50). С. 179–184
5. Вівчар О. Вплив злочинної діяльності на економічну безпеку підприємницьких структур у постконфліктних умовах: ідентифікація загроз та механізми протидії. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Випуск 1 (17). 113–119.
6. Офіційний сайт Міністерства юстиції. Реалізація заходів подолання та протидії корупції в органах державної влади. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6678
7. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей. URL: <https://www.oecd.org/corruption/acp/39972270.pdf>
8. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні: навч. посіб. / І.С. Бондар, В.Г. Горник, С.О. Кравченко, В.В. Кравченко. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 192 с.
9. Закон України «Про бюро економічної безпеки» від 28.01.2021. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2021, № 23, ст. 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
10. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014, № 47, ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>